

ምዕራፍ አርባዕተ

ፍትሐውነት

ዕላማታት'ዚ ምዕራፍ

እዚ ምዕራፍ ተምሂርኩም እንትትውድኡ፡-

- ኣብ ዝተፈላለዩ ቦታታት ዝፍፀሙ ኣድላዊ ኣሰራርሓታት ትርድኡ፡፡
- ኣድላይነት ኣብ ከባቢኹም ዝርከቡ ማሕበራዊ ትካላት ትግንዘቡ፡፡
- ኣሰራርሓ ማሕበራዊ ትካላት ካብ ኣድልዎ ዝፀረፉን ፍትሐውን ክኾኑ ከምዝግባእ ትርድኡ፡፡

4.1. ኣድላዊ ኣሰራርሓታት

4.1.1 ኣብ ከባቢኹም ዝረኣዩ ዝተፈላለዩ ተግባራት ኣድላዊ ኣሰራርሓ

- ኣድላዊ ኣሰራርሓ ማለት እንታይ ማለት እዩ? ናብ ኣእምሮኹም ዝመፀልኩም ሓሳባት ዘርዝሩ፡፡

ስዒቦም ዝተዘርዘሩ ተግባራት ኣድላዊ ምኃኖም ወይ ዘይምኃኖም ፈሊኹም ምክንያታትኩም ግለፁ፡፡

1. መምህር ንፍኣት እዮም ንዝብሉዎም ተምሃሮ ውዕኢት ፈተና መሰተኻኽለ ገይሮም፡፡
2. እቶም ሓኪም ኣብ ዝሰርሕሉ ሆስፒታል ውላዶም ንቐደም ሕክምና ክረክብ ገይሮም፡፡

- 3. ካብ ጣብያ ካርድ መለለዩ መንነት ንምውሳድ ተራ ካብ ዝሓዙ ሰባት ውሽጢ ንኣረጋውያን (ንሱብ ፀጋ ዕድመ) ቀዳምነት ተዋሂቡ።
- 4. ብተመሳሳሊ ጥፍኣት ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ሕጊ ካብ ሞንጎ ዝወፀሉ እቶም ዳኛ ንጎረቤቶም ብነፃ ኣሰናቢቶም።
- 5. ዓብዱ ምስ መሓዙቱ ንክፃወት እንትፍቀደሉ መሪማ ገዛ ንክተፅሪ ተኣዘዛ።

ኔልሰን ማንዴላ (ቀዳማይ ክፍል)

ኣብ ዓለምና ዝለዓለ ክብርን ስምን ካብ ሞንጎ ዝረኸቡ ውሑዳት ሰባት ኔልሰን ማንዴላ ብቐዳምነት ይፅውዑ። ማንዴላ ኣብ ውሽጢ ሓንቲ ፀባብ ክፍሊ ን27 ዓመታት ዝኣክል ኣብ ማእሰርቲ ፀኒሖም እዮም። ማንዴላ ንብዙሕ ዓመታት ክእሰሩ ዝተገበረ ገበን ስለዝፈፀሙ ኣይነበረን። ንምእሳርም ምክንያት ዝነበረ ኣብ ሃገርም ዓሲሉ ንዝነበረ ኣድላዊ ኣሰራርሓ ብግልፂ ስለዝተቐወሙ እዩ። ኣብቲ እዋን ፀለምቲ ህዝብታት ደቡብ ኣፍሪካ ብውሑዳት ፀዓዱ መግዛእቲ ዝለዓለ በደል ይበፅሖም ነይሩ። ስዒቢም ዘለው ካብ ሞንጎ ይበፅሖዎም ዝነበሩ ኣድልዎታት ከም ኣብነት ተጠቀሰቲ እዮም።

ሰኢ 4.1 ኔልሰን ማንዴላ

- ተወለድቲ እታ ሃገር ዝኾኑ እዞም ፀለምቲ ኣፍሪካውያን ልሙዕ መሬቶም ተመንጢሎም።
- ቦታታት ሕርሻ፣ መንበሪን ንግድን ንክህልዎም ፈጻሙ ኣይፍቀድን ነይሩ።
- ኣብ ውሽጢ ምምሕዳር መንግስቲ ንምስታፍ ንፀለምቲ ብሕጊ ዝተኸልከለ እዩ ነይሩ።
- ፀለምቲ ህዝቢታት ንፀዓዱ ንክገልግሉ ዝተፈጠሩ እዮም ተባሂሎ'ውን ይእመን ነይሩ። ስለዚ ነባር ተወለድቲ ደቡብ ኣፍሪካ ይድለዩ ዝነበሩ ኣብ መንበሪ ገዛ ፀዓዱ ንምግልጋልን ንጉልበት ስራሕን ጥራሕ እዩ ነይሩ። ፀዓዱ ኣብ ዕቡቓት ከተማታት እንትነበሩ ደቂ ኣባት ደቡብ ኣፍሪካ ግና ኣብ ኣናእሽተይ ቁሽታት ንክነበሩ ይግበር ነይሩ።

እዚኦምን ካልኦት ከምዚኦም ዝመሰሉን ዘስካሕኽሑ በደላት ዝተቐወሙ ደቡብ ኣፍሪካውያን ዝለዓለ ማእሰርትን ምንግልታዕን በጻሕዎም። ነቲ ኣድላዊ ስርዓት ኣብ ኣደባባይ ንዝተቐወሙ ህፃናት ኮላይ ዝተጨፍጨፍሉ እዋን'ውን ነይሩ። ብካሊእ ገዕ ድማ ነዚ ኣድላዊ ኣሰራርሓ ንዝቃወሙ ሰባት ዘንገላትዑ፣ ዝኣስሩ፣ ዝቐጥቁጡ፣ ዝቐትሉ ወዘተ ይሸዩሙን ይሸለሙን ነይሮም።

ማንዴላ ንነዊሕ ዓመታት ኣብ ቤት ማእሰርቲ ዝተዳጎኑ ነዚ ከምዚ ዝበለ ስርዓት ንሕብረተሰብ ዓለም ብምቅልጥምን ተቐውሞ ህዝቢ ብምትሕብባሮምን እዩ። ድሕሪ 27 ዓመታት ማንዴላ ካብ ቤት ማእሰርቲ ተፈቲሖም ፈላሚ ፀለም ደቡብ ኣፍሪካዊ መራሕ ኮይኖም ተመሪዖም። ኣብ ዘበነ ስልጣኖም እንታይ ዓይነት ስጉምትታት ይወስዱ ይኾኑ?

መልመዲ - 1

ብመሰረት እቲ ምንባብ ነዘም ዝሰዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ካብ እቲ ዕሑፍ ኣብ ደቡብ ኣፍሪካ ዝተፈፀሙ ኣድላዊ ኣሰራርሓታት ዘርዘሩ።
2. ተግባር ኔልሰን ማንዴላ ትኽክል ዶ ነይሩ? ንምንታይ?
3. ካብ ተግባር ማንዴላ እንታይ ትምህርታት ነገሩ?
4. ማንዴላ መራሒ ሃገር ምስኮኑ ኣድላዊ ኣሰራርሓ ንምጥፋእ እንታይ ዓይነት ስጉምቲ ክወስዱ ኣለዎም ትብሉ?

ኣድላዊ ኣሰራርሓ፣ ተፃራሪ ፍትሒ ካብ ዝኾኑ ኣሰራርሓታት ሓደ እዩ። ኣድላዊ ኣሰራርሓታት ኣብ ዝኾነ ደኹን ምንቅስቓስ ህይወት ክረኣዩ ይኽእሉ። ኣድላዊ ኣሰራርሓታት ኣብ ዝተፈላለዩ ክባብታት ማለት ውን ኣብ ቤት ትምህርቲ፣ ኣብ መዘናግዒ ቦታታት፣ ኣብ ምምሕዳር ጣብያ፣ ኣብ ፍትሕን ማሕበራውን ትካላት ወዘተ ይፍፀሙ። ኣብ ዝተፈላለዩ ክባብታት ዝፍፀሙ ኣድላዊ ኣሰራርሓታት ምኽንያቶም ውን ከምኡ ዝተፈላላዩ ክኾኑ ይኽእሉ።

ኣድላዊ ኣሰራርሓ ንሰባት ማዕረ ብዘይምርኣይን ኣብ ሞንጎ ሰባት ፍልልይ ዝፈጥሩ ተግባራት ብምፍፃምን ይግለፅ። እዚ ውን ዝኾኑ ሰባት ሓላፍነቶም እንትወፀኡ ዘመድ፣ መውሰብ፣ ዕርክነት ወዘተ መሰረት ብምግባር ግቡኣት ዘይኮኑ ተግባራት እንትፍፀሙ እዩ። ሰባት ሓድሓደ ግዜ ውን ኣብ ዘርኢ፣ ኣብ ቋንቋ፣ ኣብ ሃይማኖት፣ ኣብ ዓሌት፣ ኣብ ፆታን፣ ኣብ ፖለቲካዊ ኣረኣእያን ተደራሽም ኣድልዎ ይፍፀሙ እዮም። ንስልጣን ጉልባብ ብምግባር ዝፍፀሙ ግቡኣት ዘይኮኑ ተግባራት ኣድላዊ ኣሰራርሓታት እዮም።

አድላዊ አሰራርሐሳታት ልማዳዊ ካብ ዝኾኑ ድሑራት አረአጂያታት ተበጊሶም እንትፍፀሙ ይረአዩ። ነዚ ዕቡኛ ኣብነት ዝኾኑ ኣብ ደቂ ኣንስትዮ ህፃናት ዝፍፀሙ ተግባራት እዮም። ኣብ ሃገርና እቲ ሕብረተሰብ ንደቂ ኣንስትዮ ህፃናት ምስ ደቂ ተባዕትዮ ማዕረ ዕድል ትምህርቲ ኣይህበንን። ኣብ ኣመጋግባን ክንክንን 'ውን ኣድልዎ ይበፅሖን እዩ። መብዛሕትኡ ስራሕቲ ውሽጢ ገዛውን ካብ ኣብ ደቂ ተባዕትዮ ኣብ ደቂ ኣንስትዮ ማእገር እዩ ዝፀፃን። ስለዚ ደቂ ኣንስትዮ ማዕረ ከም ደቂ ተባዕትዮ ተፈጥሮአዊ ዓቕመን ዘማዕብላሉን ዓርሰን ዘማሓይሻሉን መንገዲ ዝተኸልከላ እየን።

መልመዲ - 2

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. አድላዊ አሰራርሐሳታት ንምክልኻል እንታይ ዓይነት ስጉምቲ ክውሰድ ኣለዎ ኢልኹም ትሓስቡ?
2. ኣብ ከባቢኹም ኣድላዊ'ዮም እትብልዎም ተግባራት ዘርዘሩ።
3. ኣድላዊ አሰራርሐሳታት ብመን ይፍፀሙ? ንሕድሕድ እዞም ዝስዕቡ ሰለስተ ሰለስተ ኣብነታት ሃቡ።

ሀ. ብውልቀሰብ

ለ. ብትካላት መንግስቲ

ሐ. ብካልኣት ኣካላት

4.2 ማሕበራዊ ትካላት

4.2.1 አብ ከባቢኹም ዝርከቡ ማሕበራዊ ግልጋሎት ውሃብቲ ትካላት ዘርእይዎ ብቐዓት አሰራርሓን ፍትሓውነትን፤

- አብ ከባቢኹም ኣዝዩ ፅቡቕ ቤት ትምህርቲ ዝበሃል ኣየናይ እዩ? ፅቡቕ ዘብልዎ ምኽንያታት ዘርዝሩ።
- አብ ከባቢኹም ካብ ሞንጎ ዝርከቡ ካልኦት ማሕበራዊ ትካላት እቲ ፅቡቕ ግልጋሎት ይህብዩ ዝበሃል ትካል ብምፍላይ ፅቡቕ ዘበልዎ ነጥብታት ዘርዝሩ።

ማሕበራዊ ግልጋሎት ወሃብቲ ትካላት ብዘይ ኣፈላላይ ንኩሎም ዜጋታት ማዕረ ግልጋሎት ናይ ምሃብ ሓላፍነት ኣለዎም። እቶም ትካላት ግቡእ ግልጋሎት ንምሃብ ክልተ ነገራት ከማልኡ ይግባእ። እቲ ሓደ ፍትሓውነት እንትኾን እቲ ካልኣይ ድማ ብቐዓት ዝመልኦ ኣሰራርሓ ምህላው እዩ።

ግልጋሎት ማሕበራዊ ትካላት፣ ፍትሓውነት ዝዓሰሎ ክኸውን ኣለዎ እንትብሃል ካብ ቦታ ናብ ቦታ ፍልልይ ከይተገበረ ዝተመጣጠነ ዝርግሖ ምህላው እዩ። ብኻልእ መዳይ ፍትሓውነት ማሕበራዊ ትካላት ዝግለፅ ዜጋታት ብዘይ ሓንቲ ኣፈላላይ ክረኽቡዎም ዝግብኦም ግልጋሎታት ካብቶም ትካላት ክረኽቡ እንተኸኢሎም እዩ።

ብቐዓት ማሕበራዊ ትካላት ዝግለፅ እቶም ትካላት ኣድለይቲ ብዝኾኑ ሓይሊ ሰብን ኣሰራርሓታትን ዝተጠናኸሩ እንትኾኑ፣ ሰራሕተኛታት እቶም ትካላት ሞያዊ ብቐዓት እንትህልዎም፣ ሰዓት ስራሕን ንብረትን ሃፍትን እተን ትካላት ነቲ ስራሕ ምውዓል ንውፅኢታውነት እቶም ትካላት ቀንዲ መዐቀንታት እዮም።

ዕዮ ጉጅለ - 1

ምስ ስድራቤትኩም ኮይንኩም ኩነታት ኣወሃሀባ ግልጋሎት ኣብ ከባቢኹም ዝርከባ ማሕበራዊ ትካላት ስዒቡ ብዘሎ መዐቀኒ ብምፍታሽ ቀዲሎም ዝተዘርዘሩ ሕቶታት ስርሑ።

ዝርዝር ትካላት	ምኽባር ሰዓት ስራሕ		እኹል በዓል ሙያ ምህላው		ኣፊላላይ/ መድልዎ ዘይምርእይ		ኣድለይቲ መሳርሕታት ምህላው		ሰዓት ስራሕ ብግቡእ ምጥቃም	
	ዕቡቕ	ድኹም	ዕቡቕ	ድኹም	ዕቡቕ	ድኹም	ዕቡቕ	ድኹም	ዕቡቕ	ድኹም
1. ጣብያ										
2. ቤት ትምህርቲ										
3. ጣብያ ጥዕና										
4. ጣብያ ግብርና										

1. ኣየናይ ትካል ይሓይሽ?

- ሀ. ብኣንጻር ኣክባብራ ሰዓት ስራሕ
- ለ. ብኣንጻር ምህላው እኹላት ሰብሙያ
- ሐ. ብኣንጻር ሰዓት ስራሕ ኣብ ስራሕ ኣብ ምውዓል
- መ. ብኣንጻር ምህላው እኹል መሳርሕታት

2. ብሓፊሻዊ ውፅኢት ኣየናይ ትካል ብፍትሓውነት ይኹን ብብቕዓት ካብቶም ካልኦት ኣብ ዝሓሸ ብርኪ ይርከብ?
3. እትነበርሉ ከባቢ ምስ ካልኦት ተጎራበቲ ከባብታት እንትነፃፀር ፍትሓውነትን ብቕዓትን ማሕበራዊ ትካላት ኣብ ምንታይ ብርኪ ከምዝርከብ ግለፅ።

ዕዮ ጉጅለ - 2

ሃገርና ኢትዮጵያ ድኻ ካብ ዘብልዎ ጉዳይት ሓደ ማሕበራዊ ግልጋሎት ወሃብቲ ትካላት እኹል ብዝኾነ መጠን ኣብ ኩሎም ቦታታት ዘይምምለኦም እዩ። ስለዚ ኣብ ከይዲ ምስትኽኻል ዝርግሐ ማሕበራዊ ትካላት እንታይ ዓይነት ኣስተዋፅኦ ንምብርካት ትሓስቡ?

4.3 መበገስታት ምግሃስ መሰልን ምጉዳል ፍትሕን

- ሰባት ንምንታይ ናይ ካልኦት መሰላት ናይ ምግሃስ ተግባር ይፍፀሙ? ምግሃስ መሰል ናይ ኣሰራርሓ ምጥሓስ ንክፍፀሙ ምኽንያት እዮም እትብልዎም ነጥብታት ዘርዝሩ።

ኣይተ ንጉሰ - ሹም ከተማ

ኣይተ ንጉሰ ናይ ሓንቲ ንእሽተይ ከተማ ሹም ቤት ማዘጋጃ (ከንቲባ) እዮም። ኣብ ስራሕቲ ልምዓት እታ ከተማ ክሳተፉ ንዝደልዩ እቲ ቤት ማዘጋጃ ዝተፈላለዩ ሓገዛት ይገብር እዩ። ንኣብነት እቲ ቤት ማዘጋጃ ከከምዘለዎም መጠን ገንዘብ ንሰብ ሃፍቲ እኹል ናይ ህንፃት ቦታታት የመዓራራ። ሰብ ሃፍቲ ዝደልዩዎም ቦታታት ዝውሃቡ ብኣይተ ንጉሰ ብዝምራሕ ኮሚቴ እዩ። እዚ ኮሚቴ እኹል መፅናዕቲ ድሕሪ ምክያድ ሕጊ መሰረት ገይሩ ንዝኾነ ሰብ ብዘይጎድእ መልክዕ ኣብ ዝቐረቡ ሕቶታት ቦታ ውሳኔታት የሕልፍ።

ኮይኑ ግና ኣብ ሓደ እዋን ኣይተ ንጉሰ ብኮሚቴ እንተይተወሰነ ሰለስተ ኣብቲ ጣብያ ዝርከቡ ኣባይቲ ኢንቨስተር እዩ ንዝብሉ ዘመኡም ኸወሃብ ወሲኖም። ኣብዘም ኣባይቲ ንነዊሕ እዋን ተኻርዮም ይነብሩ ዝነበሩ ውልቀ ሰባት ገዛውቶም ንካሊእ ሰብ ዝተውሃበ ምዃኑ ዝፈለጡ ኣብቲ ከባቢ ናውቲ ህንፃት እንትራገፍ

ምስረአቱ እዩ። እቲ ጉዳይ ነቲ ኮሚቴ ኮነ ነቶም ሹም ቤት ማዘጋጃ ንምዝራብ ዝገበርዎ ፈተነ ኣይተሳኽቦን። እቶም ሓለፍትን “ኣብ ስራሕ’ዮም” ብዝብል ዘተኣናግዶም ኣይረኽቡን። ኮይኑ ግና ኣብዝመፅሎም መዓልትታት ኩሎም እቶም ሓለፍቲ ናብ ቢሮታት እንትኣትዉን እንትወፁን የስተውዕሉ ነይሮም።

ድሕሪ ንሰሙናት ዝተገበረ ምምልላስ ንኣይተ ንጉሰ ኮነ ነቲ ኮሚቴ እቲ ጉዳይ እንተረድኡ’ውን ዋላ ሓንቲ መልሲ ኣይረኽቡን። ካብዚ ሓሊፉ ኣይተ ንጉሰ እቶም ሰባት ዝነበርሉ ከባቢ ንህንፀት ትካላት ስለዝድለ ኣብውሽጢ ዓሰርተ መዓልትታት ገዛውቶም ንኸለቁ ብተልኣኡኹም ኣቢሎም መልእኽቲ ኣሕሊፎም። እቶም ሰባት ጉዳይ ድማ ክንገበሮ እንኸእል ነገር የለን ብምባል ቀፃሊ ንዝመፅእ ምዕባይ ጀሚሮም።

መልመዲ - 3

ብመሰረት እቲ ምንባብ ዝሰፊሉ ሕቶታት መልሱ።

1. ካብቲ ምንባብ ፍትሒ ተጓዲሎ’ዶ ትብሉ? እቶም ዝነደሉ ተግባራት ፍትሒ ሓብሩ።
2. እቶም ንበዓል ሃፍቲ ዝተውሃቡ ኣባይቲ ናታትኩም እንተዝኾኑ ስድራቤትኩም እንታይ ክገብሩ ኣለዎም?
3. ስኽታ እቲ ኮሚቴ ግቡእ’ዩ’ ዶ ትብሉ?
4. ኣብዚ ስልጣኑ ብዘይኣግባብ ዝተጠቐመ መን እዩ? ዘይተጠቐመኸ መን እዩ?

ንምጉዳል ፍትሕን ምግባርን መሰልን እዞም ዝስዕቡ ነጥብታት ብቐዳምነት ይጥቀሱ።

ሀ. መሰላት ዜጋታት ዘይምኽባር፦

ዜጋታት ዝተፈላለዩ መሰላት ኣለዉዎም። ንኣብነት ብነፃነት ናይምንባር፣ ናይምምሃር፣ ዓቕሞም ኣብ ዝፈቐደሎም ዘፈራት ስራሕ ናይ ምውፋር፣ ኣብ ዝመረጸዎ ፖለቲካዊ ፓርቲ ኣባል ናይ ምኃን፣ ወዘተ ምሕባር ይከኣል። መሰላት ዜጋታት ንክገሃሱ ካብ ዝገብሩ ጉዳያት ፍትሒ ዘይምኽባር ሓደ እዩ። እዚ ማለት ድማ ሕጊ ወይ ስርዓት እቲ ሕብረተሰብ ዘይምኽባር ማለት እዩ። ፍትሒ ቀንዲ መሳርሒ መኽበሪ መሰላት ዜጋታት እዩ። ኣብ ሃገር ፀገም ፍትሓዊ ኣሰራርሓ እንተጋጥም መሰላት ዜጋታት ይገሃሱ። ስለዚ ከምዚኦም ዝበሉ ነገራት ከይፍጠሩ ስርዓት ፍትሒ ሓንቲ ሃገር ብውልቀሰባት ኮነ ብኣካላት መንግስቲ ክኸበር ይግባእ።

ለ. ዝተውሃበካ ስልጣን ህዝብን መንግስትን ብዘይኣግባብ ምጥቃም፦

ኣብ ዝተፈላለዩ ብርክታት ዝርከቡ ሰባ ስልጣንን ሰራሕተኛታትን ስርሖም ንምፍፃም ዘኸእል ስልጣን ይውሃቦምዮ። እዚ ሓላፍነት ንግልጋሎት ስራሕ ምውዓል ግቡእ እንትኾን ስልጣን ልዕሊ ደረት ምጥቃም ግና ኣግባብ ኣይኮነን። ስለዚ ስልጣን መንግስትን ህዝብን ብዘይኣግባብ ምጥቃም ምጉዳል ፍትሕን ምግባርን መሰልን የስዕብ።

ሐ. ንዜጋታት ብማዕርነት ዘይምትእንጋድ፦

ኣብ መንጎ ሰባት ርኡይ ዝኾነ ምኽንያታዊ ኣፈላላይ እንተዘይሃልዩ ማዕረ ግልጋሎት ክረኽቡ ዝግብኦም ሰባት ብማዕርነት ናይ ምትእንጋድ መሰል ኣለዎም። ንኣብነት ሓደ ዓይነት ጥፍኣት ዘጥፍኡ ሰባት ተመሳሳሊ መቐፃዕቲ ምሃብ ግቡእ ይኸውን። ኮይኑ ግና ኣብ መንጎ ሰባት ኣብ ዝግበሩ ኣወሃህባ ግልጋሎት ግቡኣት ዘይኮነ ኣፈላላይታት ብምፍጣር ዝስርሑ ተግባራት ንምጉዳል ፍትሕን ምግባርን መሰልን መበገሲ ይኾኑ።

መልመዲ - 4

ነዘም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ::

1. ተግባራት ምግባር መሰልን ምጉዳል ፍትሕን ብመን ይፍፀሙ?
2. ክሳብ ሐዚ ካብዝገጠመኩም ወይ ካብ ዝረኣኹም/ካብ ቴሌቪዥን፣ ካብ ሬድዮ ወይ ካብ ከባቢ፣ ወዘተ /ተግባራት መሰል ምግባር እዮም እትብልዎም ፍፃመታት ኣብርሁ::
3. “መሰልካ ንኸሕሎ መሰል ካልኦት ኣኸብር” ኣብ ዝብል ኣባሃላ ትሰማዕምዎ 'ደ? ንምንታይ? መሰል ዜጋታት ከኸብሩን ከኸበሩን ኣብ ምግባርን ሓላፍነት ኣለዎም እትብልዎም ኣካላት ዘርዝሩ::

4.4 ፍትሒ ንክህሉ ዘድልዩ ኩነታት

- ኣብ ቤት ትምህርትን ኣብ መምህራ ክፍልኹምን ፍትሒ ንምዕሳል ዘድልዩ ኩነታት እንታይ እዮም?
- ፍትሒ ዝስኣነን መሰሉ ዝተግሃሰን ሰብ እንታይ ክገብር ኣለዎ?

ኔልሰን ማንዴላ - ካልኣይ ክፋል

ማንዴላ ድሕሪ 27 ዓመታት ካብ ቤት ማእሰርቲ ምስተፈትሑ ኣብ ደቡብ ኣፍሪካ ፈላሚ መራሒ ኮይኖም ተመሪዖም:: ናብ ስልጣን ምስወፀ'ውን እቲ ብኣም ዝምራሕ መንግስቲ ፍትሒ ንምዕሳል ዝዓለሙ ተኸታታልቲ ስጉምታት ወሲዱ:: ካብ ሞንጎ እቶም ዝተወሰዱ ስጉምታት እዘም ዝስዕቡ ይርከብዎም::

- ኣድላዊ ዝኾኑ ሕግታት ንኸስረዙ ተገይሩ::
- ኩሉ ደቡብ ኣፍሪካዊ ማዕረ መሰል ዜግነት ከምዘለዎ ተደንጊጉ::
- ፀለምትን ፀፃዱን ኣብ ሓደ ቤት ትምህርቲ ምምሃር፣ ኣብ ተመሳሰልቲ ማእኸላት ጥዕና ክግልገሉ ወዘተ ጀሚሮም::
- ስፖርታውን መዘናግዕን ቦታታት፣ ወዘተ ንኹሉ ብማዕረ ምግልጋል ጀሚሮም::

- ብዙሕ ዘበናት ፍትሒ ስኢኖም ዝነበሩ ፀለምቲ ህዝብታት ኣብ ኣብያተ-ዕዮ መንግስቲ ተቐጺሮምን ተመዲቦምን ምስራሕ ጀሚሮም።
- ኣብ ጉዳያት ሃገሮም ብነፃነት ናይ ምስታፍ መሰሎም ተረጋጊፁ።

ኣብ ገፀርን ከተማን ዝርከቡ ትካላት ምምሕዳር፣ ፀጥታን ፍትሕን ንኹሉ ሕብረተሰብ ብዘይኣድልዎ ብማዕርነት ከምዘተኣናግዱ ኮይኖም ተመሓዊሮም። ብሓፈሻ ኣብ መንጎ ፀዓዲን ፀለምትን ህዝብታት ንዘበናት ዝፀንሐ ፅልኣትን ስምዒት ሕን ምፍዳይን ምንካይ ጀሚሮም። ኣብታ ሃገር'ውን ሰላምን ፀጥታን ምዕሳል ጀሚሩ። ሰላምን ፀጥታን'ውን መሰረት ዕብየትን ምዕባልን ምጅኑ ተረጋጊፁ። ማንዴላ ንነዊሕ እዋን ዝፀንሐ ስርዓት ኣድልዎ ብትረት ብምቅላሶምን ኣብ ዘበነ ኣመራርሓኦም ብዝወሰድዎም ፍትሓዊ ስጉምትታትን ውሩይ ሰብ ዓለምና ክኾኑ ኸእሎም።

መልመዲ - 5

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ብመሰረት እቲ ምንባብ ፍትሒ ንምዕሳል ዝተወሰዱ ስጉምትታት ዘርዝሩ።
2. ኣብ ሓንቲ ሃገር ፍትሒ ንምዕሳል እንታይ ዓይነት ስጉምትታት ክውሰዱ ይግባእ?
3. ኣብቲ ፅሑፍ ተደሪኽኩም ረብሓ ፍትሒ ዘርዝሩ።
4. እዞም ዝስዕቡ ነጥብታት፣ ፍትሒ ንክዓስል ዘለዎም ረብሓ ግለፁ።
  - ስነምግባር
  - ዲሞክራሲ
  - ልዕልነት ሕጊ
  - ማዕርነት

· ፍትሓውነት ንኸዓስል ካብ መንጎ ዘድልዩ ተግባራት እዞም ዝስዕቡ ብቐንድነት ይጥቀሱ።

ሀ. ፍትሓዊ አሰራርሓታት ተግባራዊ ምግባር፡- ኣብዝተፈላለዩ ብርክታት ዝርከቡ ትካላት መንግስቲ ኣውሃህባ ግልጋሎቶም ፍትሓውነት ዝተኸተለ ክኸውን ኣለዎ። ኣብ ጣብያ፣ ኣብወረዳ ወዘተ ዝርከቡ ትካላት መንግስቲ ንኸ-ሉ ዜጋ ብማዕርነት ዘተኣናግዱ ክኾኑ ኣለዎም።

ለ. ኣካላት ፍትሒ ብዝተውሃቦም ስልጣንን ክለ ሕግን ጥራሕ ምስራሕ፡- ኣብ ዝተፈላለዩ ብርክታት ዝርከቡ ኣካላት ፍትሒ ዝጣየሹ ሰላምን ደሕንነትን እቲ ሕብረተሰብ ንምሕላው እዩ። ስለዚ እዞም ኣካላት ሓላፍነቶም እንትዋዕኡ ንሕጊ መሰረት ገይሮም ክኸውን ኣለዎ። ዝወፁ ሕግታትን ደንብታትን ረብሓን ድሌትን እቲ ህዝቢ ንምኽባር ዘኸእሉ ኹይኖም ዝተዳለው ክኾኑ ኣለዎም።

ሐ. ዜጋታት ፍትሒ ናይ ምርካብ መሰሎም ምጥቃም፡- ዜጋታት ብውልቀ ዝበፀሑም በደል ንዝምልከቶም ኣካላት ፍትሒ ብምቕራብ ግቡእ ፍታሕ ንኸወሃቦም ክሓቱ ይግባእ። ካብዚ ብተወሳኺ ኣብ ውሽጢ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ሓደ ዜጋ ኣብ ባዕሉ ብዛዕባ ዝበፀሐ በደል ጥራሕ እንተይኮነ ኣብ ካልኦት ዝበፀሑ ኣድላዊ ተግባራት'ውን ክቃወም ኣለዎ።

መ. መሰል ንምኽባርን ፍትሒ ንምርካብን ስምዒት ተበግሶ ምህላው፡- ምግባስ መሰልን ምጉዳል ፍትሕን ካብዘስዕቡ ጉዳያት ውሽጢ ዜጋታት መሰሎም ንምኽባርን ፍትሒ ንምርካብን ዘለዎም ተበግሶ ትሑት ምኃኑ እዩ። ዜጋታት ዝበፀሑም ምግባስ መሰል ይኹን ምጉዳል ፍትሒ ንምእላይ ዓርሶም ፃዕሪ ክገብሩ ይግባእ። በዚ'ውን ኣድላዊ አሰራርሓታት ንክይፍጠሩ ካብ ምቕላስ ሓላፍካ እቲ ጉዳይ ናብ ዝምልከቶ ትካል ፍትሒ ናይ ምቕራብ ወይ ናይ ምፍላጥ ልምዲ'ውን ከማዕብሉ ይግባእ።

መልመዲ - 6

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ንስኻትኩም ይኹን መሓዙትኩም ዝበፅሐ ኣድላዊ ተግባር ንዝምልከቶ ኣካል ብምዝራብ ግቡእ ፍትሒ ንምርካብ ዝተገበረ ፃዕሪ እንተልዩ ብኣብነት ኣቕርቡ፡፡
2. ስድራ ቤትኩም መሰል ክኸበር ንምግባር ዝገበርዎም ፃዕርታት ብምሕታት ዝተረዳኦኹምዎ ኩሉ ዘርዝሩ፡፡
3. ኣብ ቤት ትምህርትኹም ፍትሒ ክኸበር ኣብ ምግባር ዘለኩም ሓላፍነት ዘርዝሩ፡፡

4.5 ግብሪ

4.5.1 ግብሪ መዓዝን ብኸመይን ተጀሚሩ

ግብሪ መኸፊሊ

ስእሊ 1.2 ግብሪ ምኽፋል ዜግነታዊ ግቡእ'ዩ፡፡

- መንግስቲ ንዜጋታት ሓባራዊ ረብሓ ዝውዕሉ ጉዳያት ከማልእ ዝኸእል ካብይ ብዝርከብ ገንዘብ እዩ?

ፀብፃብ እኒ ከድጃ- (ቀዳማይ ክፋል)

ከድጃን መሓዙታን ሎሚቸን ብዛዕባ “ታሪኻዊ አመፃፅኣን ዓይነታትን ግብሪ” ብዝምልከት ፀብፃብ ንከቕርባ ዕዮ ጉጅለ ተዋሂቡዎን ኣሎ። ንስድራኣንን ንሱብ መያን ብምሕታት ዘዳለዎኦ ፀብፃብ እዚ ዝስዕብ ይመሰል።

“ታሪኻዊ አመፃፅኣ ግብሪ”

ታሪኻዊ አመፃፅኣ ግብሪ ምስ ምፍጣር መንግስቲ ዝተኣሳሰረ እዩ። ኣብ ዝተፈላለዩ ከባብታት ዓለም ዝተመስረቲ ጥንታዊ መንግስታት ካብ ሕብረተሰብ ዝእክብዎ ግብሪ ቀንዲ ፍልፍል እቶቶም ነይሩ። ንኣብነት ቅድሚ ሰለስተ ሺሕ ዓመታት ዝነበሩ ጥንታዊ መንግስታት ግብሪን ግሪክን ካብቲ ዘመሓድርዎ ህዝቢ ግብሪ ይእክቡ ነይሮም።

ኣብ ሃገርናውን ኣብ ጥንቲ እዋን ዝነበሩ መንግስታት ቀንዲ ፍልፍል እቶቶም ካብቲ ህዝቢ ብገንዘብን ብዓይነትን ዝእክብዎ ግብሪ ነይሩ። ኮይኑ ግና ብሕጊ ተደንጊጉ ግብሪ ምኽፋል ዝተጀመረ ካብ መበል 15 ክፍለ ዘበን ሃፀይ ዘርኣ ያእቆብ ዝበሃሉ ንጉስ ካብ ዝነበርሉ ግዘ ናብዚ እዩ።

መልመዲ - 7

ኣብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. አመፃፅኣ ግብሪ ንምንታይ ምስ ምምስራት መንግስቲ ተኣሳሲሩ?
2. ኣብ ሃገርና ግብሪ ምእካብ መዓዝ ተጀሚሩ?
3. ሰባት ግብሪ ምኽፋል መዓዝ ጀሚሮም?

ፀብፃብ እኒ ከድጃ - (ካልኣይ ክፋል)

• ግብሪ ምኽፍል ንምንታይ ተጀሚሩ?

ሰባት ኣብ ሓደ ከባቢ እንትነበሩ ሰላምን ፀጥታን ከባቢኦም ክሕለወሎም ይግባእ። ካብ ደገ ዝመፅእ መጥቃዕቲ ንምክልኻል ብሓባር ዝተወደበ ሓይሊ ኣድላይ እዩ። ነዚ ውን ሓባራዊ ምትእስሳር እቲ ሕብረተሰብ ጥንኩር ክኸውን ኣለዎ። ክመፁ ዝኸእሉ መጥቃዕታት ንምክልኻልን ነቲ ሕብረተሰብ ንምምሕዳርን መንግስቲ ዝብሃል ኣካል ተፈጠሩ። እዞም ሓላፍነታት ብዝግባእ ንምፍፃምን ካልኣት ሓበራዊ ጉዳያት ዜጋታት ንምምላእን መንግስቲ ካብ ዜጋታቱ ሓገዝ ገንዘብ፣ ጉልበትን ንብረትን ምርካብ ኣድላይ ኾይኑ። መብዛሕትኡ ግዘ ዜጋታት ንመንግስቶም ዝኸፍልዎ ክፍሊት ግብሪ ተባሂሉ ክፅዕዕ ጀሚሩ።

ካብ ፀብፃብ እኒ ከድጃ ከምዝተረዳእኹምዎ ግብሪ ሰባት ኣብሓደ ተወዲቦም ኣብ ትሕቲ ሓደ መንግስቲ ምምሕዳር ካብ ዝጀመርሉ ግዘ ጀሚሩ ዝተጀመረ ጉዳይ እዩ። ካብዚ ግዜ እዙይ ጀሚሩ መንግስቲ ካብቲ ዘመሓድሮ ሕብረተሰብ ግብሪ ይእከብ ከምዝነበረ ተገሊፁ ኣሎ። ስለዚ ካብቲ ግዙፍ ጀሚሩ ግብሪ ቀንዲ ፍልፍል እቶት መንግስታት ኮይኑ ምግልጋል ጀሚሩ። ካብ ግብሪ ዝረኸቦ እቶት ናይቲ ሕብረተሰብ ሓባራዊ ረብሓታት ንምሕላው ብመሳርሕነት ከገልግል ጀሚሩ። ንኣብነት ጥቕዓት ምክልኻልን ውሽጣዊ ሰላምን ፀጥታን ምኽባር ዝተኸኣለ ካብ ግብሪ ብዝእከብ ገንዘብን ሃፍትን እዩ ነይሩ።

መልመዲ - 8

ነዘም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ኣብ ዓለምና ዝነበሩ ጥንታዊ መንግስታት ካብ ግብሪ ዝእክብዎ ንብረትን ገንዘብን ንምንታይ ስራሕቲ የውዕልዎ ነይሮም?
2. ሰባት ግብሪ ምኽፋል ዝጀመሩ ከክንድኡ እንታይ ንምርካብ ሓሲቦም እዮም?

4.5.2 ግብሪ ዝእክቡሎም ዓይነታት እቶት

- ኣብ ጥንቲ እዋን ሰባት ንመንግስቶም ዝኸፍልዎም ዓይነታት ግብሪ ዘርዝሩ፡፡

ፀብፃብ እኒ ከድጃ - (ሳልሳይ ክፋል)

ሳልሳይ ክፋል ፀብፃብ እኒ ከድጃ ኣብ ዓይነታት ግብሪ ዘድሃበ ነይሩ፡፡ እዚ'ውን ስዒቡ ኣብ ክልተ ክፋላት ቀሪቡ ኣሎ፡፡

“ዓይነታት ግብሪ ቀደምን ሎምን”

ሀ. ኣብ ጥንታዊ ዘበን፡- “ኣብ ጥንታዊ ዘበን ዝነበሩ መንግስታት ግብሪ ካብ ዝተፈላለዩ ዓይነታት እቶት ይእክቡ ነይሮም፡፡ መብዛሕትኡ ግዘ ግብሪ ብገንዘብን ካብ ውዕኢታት ምህርትን ዝርከብ እንተኾነ'ውን ሓድ ሓደ ግዘ ሰባት ግልጋሎት ጉልበት ብምሃብ ናይ ግብሪ ግቡኣም ይዋፅኡ ነይሮም፡፡ ድሕሪ ግዘ'ውን ግብሪ ብሓይልን ብፅዕንቶን ዝኸፈለሉ ኣሰራርሓ እናተሰፋሕፈሐ መጺኡ፡፡ በዚ መሰረት ኣከፋፍላ ግብሪ ፍትሓውነት ዝሳደሎ ምኻን ጀመሩ፡፡ ንኣብነት ልዕሊ ዓቕሞም ግብሪ ዝኸፍሉን ከም ዘለው ኩሉ ካብ ግብሪ ምኽፋል ነፃ ዝግበሩ'ውን ነይሮም፡፡ ብሕልፊ ሃፍትን ስልጣንን ዘለዎም ክፍሊት ግብሪ ኣይምልከቶምን ነይሩ፡፡ ካብ ግብሪ

ዝርከብ እቶት ንሓበራዊ ረብሓ ህዝብታት ምዃኑ ተሪፉ ኣብ ስልጣን ንዝተቐመጡ ዉሑዳት መመቻቸዊ ናብራ ምውዓል ተጀሚሩ።”

ለ. ኣብዚ ሎሚ ግዝ ግብሪ ዝእከቡሎም ዓይነታት እቶት፡- ኩነታት ኣተኣኻኽባ ግብሪ ካብ ግዝ ናብ ግዝ እናተለዋወጠ ዝኸይድ እዩ። እቲ ዝእከብ ግብሪ’ውን ከምኡ ፍልፍሉ ካብ ዘበን ናብ ዘበን ካብ መንግስቲ ናብ መንግስትን ካብ ሃገር ናብ ሃገርን ይፈላለዩ እዮም። ኣብ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ኣተኣኻኽባ ግብሪ ኣብ ዝተማሓየሽ ብርኪ ይርከብ። ግብሪ ንመን፣ ንምንታይ ተግባርን ካብ እንታይ ዓይነት እቶትን ከምዝእከቡ ብሕግን ብደንብን ተፈልዮም ይዝርዘሩ እዮም።

ካብዚ ፀብፃብ ከምትርድእዎ ግብሪ ዝእከቡሎም ዓይነታት እቶት ካብ ግዝ ናብ ግዝ እናተቐያየረ ዝኸይድ ጉዳይ ምዃኑ እዩ። ንኣብነት ኣብ ጥንቲ እዋን ግብሪ ብገንዘብ ጥራሕ ዝኸፈል ኣይነበረን። ካብ ዝተፈላለዩ ውፅኢት ምህርትን ግልጋሎት ጉልበት ብምሃብን ዜጋታት ካብኣቶም ዝሕሎ ናይ ግብሪ ግቡእ ይዋፅኡ ነይሮም። ኣብዚ ሕዚ እዋን ግብሪ ዝእከብ ብገንዘብ እንትኾን ስርዓትን ከይድን ኣተኣኻኽባ ዝተመሓየሸሉ ኩነታት ይረኣ ኣሎ።

ግብሪ ካብ ዝተፈላለዩ ዓይነታት እቶት ይእከብ። ኣብዚ ሕዚ እዋን ኣብ ሃገርና ግብሪ ቅድም ክብል ካብ ዝነበሩ ግዚያት ብዝሓሸ መልክዕ ካብ ዝተፈላለዩ ፍልፍላት ወይ ከባብታት ይእከብ። ቀንዲ መሰረታት ወይ ዓይነታት ግብሪ እዞም ዝስዕቡ እዮም። ግብርና፣ ዝተፈላለዩ ስራሕቲ ንግዲ፣ መሃያ፣ ፋብሪካታትን ሃፍትታት መዓድንን፣ ኣርባሕቲ እንስሳት፣ ዝተፈላለዩ ዘፈራት ግልጋሎት (ኣብነት ቱሪዝምን ሆቴልን ወዘተ) ቀንዲ መሰረታት ግብሪ እዮም።

መልመዲ - 9

እዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. በብሃገሩ ዘለዉ ክፍሊታት ግብሪ ተመሳሰልቲዮም ኢልኩም'ዶ ትግምቲ? ንምንታይ?
2. ካብዞም ዝስዕቡ ስድራኹም ግብሪ ዝኸፍሉሎም ዓይነታት ግልጋሎት ፈሊኹም ዘርዝሩ፡፡
  - ካብ ተሓራሲ መሬት
  - ካብ ንግዲ
  - ካብ መሃያ
  - ካብ መንበሪ ገዛ
  - ካብ ትሕዝቶ ቦታ
  - ካብ ናይ ዕዳጋ ቦታ
  - ካብ ቴሌቪዥን
  - ካብ ክራይ ስልኪ
  - ካብ ቆፃሪ መብራህቲ
  - ካብ ልምዓት እንስሳት

4.5.3 ግብሪ ብሓቀኛነት ምኽፋል ዜግነታዊ ግቡእ እዩ

- ግብሪ ምኽፋል ንምንታይ ግቡእ ዜጋታት ይኸውን?
- ዜጋታት ኣብ ኣከፋፍላ ግብሪ እንታይ ዓይነት ስነ ምግባር ክህልዎም ይግባእ?

ግብሪ ብፍቓድን ብድሌትን ክኸፈል ዘለዎ ግቡእ ዜግነት እዩ፡፡ ኣብ ስርዓት ዴሞክራሲ ግብሪ ምኽፋል ከምዕዳ ኣይቐጥርን፡፡ ግብሪ ንሓባራዊ ልምዓት ዝውዕል ካብ ዜጋታት ዝእከብ እቶት እዩ፡፡ ዝተፈላለዩ ግልጋሎት ወሃብቲ ትካላትን መንገድን ንምስራሕ፣ ንሃገራዊ ድሕነት ዝውዕል ገንዘብ ንምርካብ፣ ዘማልእ ስርዓት ከምዝኾነ እቲ ሕብረተሰብ ይግንዘብ እዩ፡፡ ብመሰረት እዙይ ግብሪ ምኽፋል ግቡእ ዜግነት ምኃኑ ብምርዳእ ዜጋታት ካብኣቶም ትፅቢት ዝገበር ግብሪ ብእዋኑ ክኸፍሉ ይግባእ፡፡

ልምዓት ኣብ ዘሰጎሙ ሃገራት እቶትካ ብእዋኑ እናፍለጥካ ግብሪ ዘይምኽፋል ብሕጊ ዘኸፈሰ ተግባር እዩ። ካብዚ ብተወሳኺ እዚ ዓይነት ተግባር ቦቲ ሕብረተሰብ ከም ነውሪ ስለ ዝቐፀር ፅቡኽ ሱምካ የጥፍእዮ። ስለዚ መጠን ግብሪ ንምውሳን ምእንቲ ክሕግዝ ዜጋታት ብዛዕባ ኩነታት እቶቶም ሓቀኛ መረዳእታ ክኸርቡ ትፅቢት ይግበረሎም።

መልመዲ - 10

ኣብዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. ዜጋታት ግብሪ ብኣግባቡ እንተዘይኸፍሉ እንታይ ዓይነት ፀገማት ምተፈጠሩ?
2. ኣብ ጥንቲ እዋን ዝነበረ ዕላማ ግብሪ ኣብዚ ሓዚ እዋን ካብዘሎ ብምንታይ ይፍለ?

መጠቆለሊ.

አድላዊ አሰራርሐታት አብ ዝተፈለገዩ ግዚያትን ቦታታትን ይፍፀሙ'ዮም። ካብ ንእሽቶይ ክሳብ ዓብይ አብ ዘለዉ ግልጋሎት መውቢ ቦታታት ብብግዚኡ እንትፍጠሩ ይርአዩ። ንዝፍጠሩ አድላዊ አሰራርሐታት መበገሲኦም ዝተፈላለዩ እዩ። እዞም ኩሎም አድላዊ አሰራርሐታት ዝፍፀሙ ብሰባት አቢሎም እንትኾኑ እዚ ንምጥፋእ ዜጋታት ዝኾነ ዓይነት አድላዊ አሰራርሐ ካብ ምፍፃም ክእርነቡ ይግባእ። ተፈጻሚም እንተጋጥሞም'ውን ክቃወምዎም ይግባእ። አድላዊ አሰራርሐታት ንምክልኻል ካሊእ ክስራሕ ዘለዎ ተግባር ማሕበራዊ ትካላት ብሓይሊ ሰብን ብናውትን ምጉልባትን ዝርገሐኦም ክስተኻኸል ምግባርን ግቡእ እዩ። ነዚ'ውን ኩሉ ክፋል ሕብረተሰብ ግቡእ ድጋፍን ምትሕብባርን ንኣካላት መንግስቲ ከበርክት ኣለዎ።

ንምግባር መሰልን ምጉዳል ፍትሕን ዜጋታት ምኽንያት ካብ ዝኾኑ ጉዳያት ውሽጢ መሰል ዜጋታት ዘይምኽባር፣ ዝተውሃበካ ስልጣን ህዝቢ ግቡእ ብዘይኮነ ኣገባብ ምጥቃም ንዜጋታት ብማዕርነት ዘይምትእንጋድን እዮም። ስለዚ ፍትሒ ኣብ ሕብረተሰብ ብዘላቕነት ንምዕሳልን ፍትሓዊ አሰራርሐታት ተግባራዊ ምግባር፣ ኣካላት ፍትሒ ብመሰረት ዝተውሃቦም ስልጣን ግልጋሎት ንክህቡ ምኽኣልን ዜጋታት'ውን ፍትሒ ናይ ምርካብ መሰሎም ናይ ምጥቃምን ተበግሶኦም ክምዕብል ምግባር ይግባእ።

ብኻሊእ ገፅ ዜጋታት ካብኣቶም ዝሕሎ ግብሪ ብእዋኑ ምኽፋል ዜግነታዊ ግቡእ ምኃኑ ክፈልጥዎ ይግባእ። ነዚ'ውን ኣብ ከይዲ ኣተኣኻኸባ ግብሪ ዜጋታት እቶቶም ብዝምልከት ንመንግስቲ ዝህብዎ መረዳእታ ሓቕን ኣብ ሓቂ ዝተመሰረተን ክኸውን ኣለዎ።

አገደስቲ ቃላት

በደል-- ግብጽ ዘይኮነ ጎዳኢ ተግባር

ሕጊ- ህዝብታት ተሰማሚያም ዝተቐበልዎ መመሓዳደሪ ስርዓት

ደንቢ- መን እንታይ ከምዝስርሕ፣ ብኸመይ ከምዝስራሕ ዘማላኸት መምርሒ

ሃገራዊ ድሕንነት- ሃገራዊ ኩነታት ሰላም

ዝተወደበ ሓይሊ - ዝኾነ ዕላማ ንምዕዋት ሕብረት ፈጠሩ ዝርከብ ሓይሊ

ነገስታት - ብህዝቢ ከይተመረፁ ብውርሲ ቤተሰብ በብተራ ሃገር ዝገዝኡ ውልቀሰባት፣ አባላት ዘውዳዊ ስርዓት

በዓል ሃፍቲ - ኣብ ዝተፈላለዩ ዘፈራት ሃፍቶም ንልምዓት ዘውዕሉ ሰባት፣ ጉጅለታት፣ ወዘተ

መጠቓለሊ ሕቶታት

1. እዞም ዝስዕቡ መሉእ ሓሳባት ኣንቢብኩም ትኸክል ንዝኾኑ

“ሓቂ” ትኸክል ንዘይኾኑ ድማ “ጌጋ” እናበልኩም መልሱ፡፡

1. ማሕበራዊ ትካላት ኣብ ዝተማልእሉ ከባቢ ፍትሓዊ ኣሰራርሓታት ተግባራዊ ይኾኑ፡፡
2. ብቐዓት ሓደ ትካል ክረጋገፅ ዝኸእል ኣድለይቲ መሳርሕታት እንተተማሊኡምሉ ጥራሕ እዩ፡፡
3. ሓሓሊፉ ኣድላዊ ኣሰራርሓታት ምፍፃም ግብጽ እዩ፡፡
4. ኣብ ስርዓት ዲሞክራሲ ግብሪ ምኸፋል ግብጽ ዜጋታት እዩ፡፡
5. ኣብ ዝተፈላለዩ ቦታታት ዝፍፀሙ ኣድላዊ ኣሰራርሓታት መበገሲኦም ተመሳሰልቲ እዮም፡፡

II. አብትሕቲ “ሀ” ንዝተዘርዘሩ ሓሳባት አብትሕቲ “ለ” ካብ ዝርከቡ ዝሰማምዕዎም ብምምራፅ አዛምዱ::

“ሀ”	“ለ”
1. ብፍልጦን ብዝምድኖን ምስራሕ	ሀ. ፀገም ብቕዓት
2. ግቡእ ዜግነት	ለ. ፍትሒ መዕሰሊ መንገዲ
3. አድለይቲ መሳርሕታት ዘይምህላው	ሐ. አድልዎ
4. አብ ግጉይ መረዳእታ ተደሪኽካ ፍርዲ ምሃብ	መ. ምጉዳል ፍትሒ
5. ሕጊ ምኽባር	ረ. ግብሪ ምኽፍል
	ሰ. ማሕበራዊ ትካላት

III. አብዞም ዝሰዕቡ ባዶ ቦታታት ትኽክለኛ ቃል ወይ ሓረግ ምልኡ::

1. ዜጋታት ብአንፃር እቶቶም ንመንግስቲ ዝኸፍልዎ ክፍሊት _____ ተባሂሉ ይፍለጥ::
2. ግልጋሎት ወሃብቲ ትካላት ንሕብረተሰብ ዝህብዎ ግልጋሎት _____ ክኾኑ ይግባእ::

IV. ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት ብምንባብ ትኽክለኛ ዝኾነ መልሲ ምረፁ::

1. ፍሓውነት ግብሪ ዝግለፅ ካብዞም ዝሰዕቡ ተግባራት ብሓዲኡ እዩ::
  - ሀ. ዜጋታት ከም መጠን እቶቶም እንትኸፍሉ
  - ለ. ኩሎም ዜጋታት ማዕረ መጠን ዘለዎ ክፍሊት እንትኸፍሉ
  - ሐ. መራሕቲ ሃገር ካብ ክፍሊት ግብሪ ነፃ እንትኾኑ
  - መ. “ሀ”ን “ለ” መልሲ እዮም::

2. ካብዞም ዝስዕቡ ፍልፍል ግብሪ ዝኾነ ኣየናይ እዩ?
ሀ. ሕርሻ   ለ. መሃያ   ሐ. ንግዲ   መ. ኩሎም

3. ኣድላዊ ኣሰራርሓታት ክፍፀሙሎም ዝክእሉ ትካላት ኣየንኦም እዮም?
ሀ. ቤት ዕሕፊት ጣብያ   ለ. ትካላት ፍትሒ
ለ. ቤት ትምህርቲ   መ. ኩሎም

4. ንምልማ ፍትሒ መበገሲ ዘይኸውን ኣየናይ እዩ?
ሀ. ብገንዘብን ብጥቕማ ጥቕምን ምስራሕ   ሐ. ፍትሒ ምጉዳል
ለ. ስልጣንካ ብዘይኣግባብ ምጥቃም   መ. መሰል ሰባት ምክባር

5. መሰላት ሰባት ንክክበሩ እንታይ ምግባር የድሊ?
ሀ. ብሕጊ ምጥቃም   ሐ. ፍትሒ ምዕሳል
ለ. ብጉልበትካ መሰልካ ምክባር   መ. “ሀ”ን”ሐ”ን መልሲ እዮም፡፡

V. ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ኣፂር መልሲ ሃቡ፡፡

- 1. ኣብ ቤት ትምህርቲ ፍትሓዊ ኣሰራርሓታት ንክዓስሉ ካብ ሕድሕድኩም ትፅቢት ዝግበረሎም ኣላፍነታት ዘርዝሩ፡፡
- 2. ኣድላዊ ኣሰራርሓታት ንምክልኻል ክስርሑ ኣለዎም እትብልዎም ተግባራት ዘርዝሩ፡፡